

Täysistunto

Tiistai 5.11.2019 klo 14.00—19.35

14. Hallituksen esitys eduskunnalle kuntien taloustietojen tuottamista ja raportointia koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 60/2019 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Tätäkin varten lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta ennalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.56 Kunta- ja omistajaohjausministeri Sirpa Paatero (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuntien taloustietojen tuottaminen ja raportointia koskeva lainsäädäntö tulee helpottamaan kaikkien kuntien tilannetta — ja mahdollisesti sitten tulevaisuudessa tämä malli siirtyy sote-maakuntien käyttöön — siltä osin, että kun tällä hetkellä tilanne on, monet teistä, meistä kuntapäättäjänä tietää, että kuntien on raportoitava hyvin erilaisia ja eri tavoin kerättyjä tietoja myöskin omasta taloudestaan. Nyt on tarkoituksenmukaista yhtenäistää tätä, ja sen takia ajatus on, että jotta valtion tasolla olisi vertailukelpoiset tiedot ja myöskin kunnille omaan päätöksentekoon vertailukelpoisia tietoja toisten kuntien tilanteista, on hyvä, että meillä on yksi paikka, josta nämä kaikki tiedot voidaan saada.

Tämä automatisointi helpottaa myöskin sitä, että niitä niin sanotusti käsin tehtyjä raportointeja voidaan vähentää. Useammasta eri raportointikanavasta päästään nyt yhteen kanavaan. Tämä on se koko asian varsinainen ajatus.

Kun tämä tulee digitaalisesti tehtäväksi, niin on olemassa myöskin se kysymys, kuinka paljon tämä vaatii kunnilta satsauksia. Tähän osittain on pystytty ja haluttu vastata myöskin niin, että tämä 30 miljoonan euron digituki, joka on nyt ollut haussa, voidaan, jos kunnat niin haluavat, osittain käyttää juuri tähän tarkoitukseen, siihen että kuntien raportointimahdollisuudet voidaan digitalisoida, minkä jälkeen raportointi sujuisi huomattavasti helpommin. Nämä rahoitukset ovat juuri käsittelyssä, ja katsotaan, mitenkä paljon — ainakin alustavasti, kun katsoin, niissä jonkun verran on juuri tähän ajateltuna.

Tähän samaan liittyy se, että tämä raportointi tulee tulevaisuudessa Valtiokonttorille. Ja sen takia Valtiokonttorille on ajateltu tässä siirrettäväksi se vastuu ja myöskin rahoitus siitä, että se pystytään sieltä kautta hoitamaan.

Sitten on kysymys siitä, onko tämä uusi vai laajeneva tehtävä. Me olemme Kuntaliiton kanssa päätyneet yhteiseen ajatukseen, että tämä ei ole uusi eikä laajeneva tehtävä, vaan tämä on itse asiassa vähenevä tehtävä, kun monesta raportoinnista päästään yhteen rapor-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 58/2019 vp

tointikanavaan. Sen takia tässä ei ole näitä vaikutuksia, kun hallitusohjelmassa on luvattu, että kompensoidaan. Tässä on ajatuksena, että tulevilta vuosilta muutamia satoja tuhansia euroja valtionosuuksista voidaan vähentää, kun kunnilta vähenee tätä työtä sen osalta, että näitä raportointeja tapahtuu vain yksi ja sekin suoraan, niin että se voidaan digitaalisesti, automaattisesti ohjata sinne Valtiokonttoriin, jotenka sitä työtaakkaa kunnilta tässä tapauksessa vähenee pois.

Toivottavasti tämä saadaan nopeasti eteenpäin, koska tavoitteena olisi myöskin edetä nopeasti. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, ja sitten keskustelua.

18.00 Lulu Ranne ps: Arvoisa puhemies! Kuntien taloustietolaki on kannatettava uudistus, jolla tavoiteltavat edut kaikki jo varmaan tuntevat. Kiitos tästä esittelystä ministeri Paaterolle.

Perusteluissa ja valmistelussa on kuitenkin useita kuntien ja kuntakonsernien todellisuudelle vieraita elementtejä, jotka aiheuttavat uudistukselle ja sen kohteena oleville yhteisöille merkittäviä riskejä.

Tämän uudistuksen onnistumisen kannalta pääkysymys ei ole se, miten tiedot saadaan kuntien ja kuntayhtymien järjestelmistä ulos, vaan se, miten tiedot saadaan niihin sisään. Uudistuksessa yhdenmukaistetaan ja automatisoidaan tietoja ja raportointia eteenpäin ja tämän automatisoinnin ajatellaan mahdollistavan säästöjä. Kuntien ja kuntayhtymien tietojärjestelmistä ei kuitenkaan lähde mitään eteenpäin, ei manuaalisesti, saati sitten automaattisesti, ennen kuin tarvittavat tiedot on saatu niihin sisään oikeina ja oikea-aikaisina.

Uudistus muuttaa lukuisten kohdeyhteisöjen talouden ja toiminnan ohjauksen yksityiskohtaisuutta, sisältöä, volyymia ja rytmitystä pysyvästi ja siten myös kustannuksia pysyvästi korkeammiksi. Sekä omat että palveluiden hankintakustannukset tulevat nousemaan.

Arvoisa puhemies! Vaikka ontuen voitaisiin perustella, ettei kyse ole uudesta kuntien lakisääteisestä velvoitteesta, näyttää vahvasti siltä, että ainakin pienemmät kunnat sekä kuntakonsernien yhtiöt tulevat olemaan uudistuksen ja sen kustannusten kanssa helisemässä.

Lisäksi esityksen vaatimus siitä, että kuntien ja kuntayhtymien on velvoitettava ostopalveluita tuottavat yritykset erittelemään laskunsa taloustietojen raportointivaatimusten mukaisesti, on joltain toiselta planeetalta. Miten yritykset voisivat tietää kuntien, liikelaitosten, kuntakonsernien, yhtiöiden ja kuntayhtymien laskentakohteet ja kustannusten kohdistusperiaatteet, elleivät nämä tiedot selviä yksikäsitteisesti tilauksista. Tällä hetkellä kuntien ostaminen on ehkä euromääräisesti pääosin hallittua, mutta tositemäärillä mitattuna täyttä sirkusta.

Arvoisa puhemies! Keskeiset uudistuksen toiminnalliset ja taloudelliset riskit piilevät sen aikataulussa. Käyttöönottoajankohdan päättämisellä tilanteessa, jossa sisältöä ei ole vielä määritelty, suorastaan kerjätään katastrofia tapahtuvaksi. Kun sopassa on näin paljon kokkeja, suunnitteluun tulee kulumaan kaikki aika, niin ettei toteutukseen, testaukseen ja käyttöönottoon tule jäämään tarpeeksi aikaa.

Suurin osa kohdeyhteisöistä nojaa ulkopuolisiin taloushallinnon, raportointipalvelujen ja konsultoinnin tarjoajiin. Vaikka tavoitetilä on kaikille yhteinen, lähtötilanne on jokaisella kohdeyhteisöllä erilainen, ja siten uudistuksen käyttöönottoprojektit ovat kaikki erilaisia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 58/2019 vp

Kuluva vuosi tulee olemaan kunnille taloudellisesti historiallisen heikko, kaikkien aikojen heikoin. Uudistuksen taloudellinen ja toiminnallinen kuorma osuu esitetyssä muodossa erittäin huonoon saumaan. Uudistuksen jatkovalmistelu tuleekin uudelleenajoittaa siten, että käyttöönottoaikataulusta päätetään vasta sitten, kun määrittelyt on tehty ja osapuolilla on ollut mahdollisuus arvioida realistiset kustannukset sekä toteutus- ja käyttöönottoaikataulut ja lausua niistä.

Tuolloin tulee myös varmistua siitä, että kunnat saavat riittävän taloudellisen korvauksen uudistuksen investointi- ja käyttökustannuksista eivätkä joudu epätasa-arvoiseen asemaan.

Ei sössitä tätä tärkeää uudistusta kiireellä. — Kiitos.

18.04 Heikki Autto kok: Arvoisa herra puhemies! Suomalaiset kunnat ovat suorastaan hämmästyttävä menestystarina sieltä 150 vuoden takaa, 1860-luvun kuntauudistuksesta lähtien. Kunnissa ja kaupungeissa ympäri maata on pystytty käytännössä toteuttamaan se, mitä ymmärrämme pohjoismaisena hyvinvointiyhteiskuntana. Tässä ajassa kuntien taloutta haastetaan monella tavalla, ja kun katsomme kuntatalouden tulevaisuutta, on selvää, että mitään ylimää räisiä taakkoja ei pitäisi kuntien harteilla olla, jotta siellä kyetään nimenomaan tästä hyvinvointitehtävästä suoriutumaan. Tässä mielessä tämä hallituksen esitys on tervetullut, että pyritään tätä raportointivelvoitetta, joka monin tavoin on kunnille aika raskas taakka, yksinkertaistamaan ja selkiyttämään.

Arvoisa puhemies! Ehkä tähän liittyen kysyn, että kun nimenomaan tietojärjestelmät ovat se keskeinen pullonkaula siinä, että oikeaa tietoa on käytettävässä muodossa oikeassa paikassa oikeaan aikaan, niin miten ministeri Paatero arvioi sitä, että kun nyt on varattu tämä 30 miljoonaa euroa tähän digitukiohjelmaan — riittääkö se siihen työhön, mitä kunnissa oikeasti pitää tehdä, kun kysymys pelkästään uusissa ict-hankinnoissa vuositasollakin on miljardiluokkaa? Että saataisiin sillä tavoin yhtenäiset järjestelmät Suomeen, että ne todella palvelevat paitsi näitä tiedon tuottamisen tarpeita niin esimerkiksi ihan konkreettisesti vaikkapa sote-alalla sitä, että työntekijöillä on käsitys siitä, että tietojärjestelmät ovat niin yhteensopivia, että vaikkapa työntekijöiden liikkuvuus on mahdollista.

Tiedän esimerkiksi jo vähän ikääntyneempien työntekijöitten kertomusten pohjalta, että on hankalaa siirtyä vaikkapa terveyskeskuksesta toiseen, jos niissä on täysin erilaiset käyttöjärjestelmät. Ne ovat kuitenkin niitä arjen työskentelyssä kaikkein tärkeimpiä työkaluja. Joten tässä mielessä kysyn ministeriltä sitä, miten nyt aiotaan koordinoita sitä, toisaalta tukea mutta oikeasti myös ohjausta kunnille, niin että nämä digipuolen, ict-puolen asiat saadaan viimein oikeasti täysin palvelemaan niin kuntia kuin kaikkia meitä kuntalaisia?

18.06 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Kunnissa on vähän kummallisuuksia raportointijutuissa. Esimerkiksi valtio laittoi omaishoitoon satoja miljoonia viime vuosina, siis satoja miljoonia. No, omaishoitajat olivat tyytyväisiä, kuntalaiset olivat tyytyväisiä, kuntapäätäjät olivat tyytyväisiä. Mutta mitä sitten tapahtuikaan? Mitenkä niille rahoille kävikään?

Jos valtio laittaa rahaa omaishoitoon, se raha ei välttämättä mene siihen, mikä on aika erikoista — se korvamerkitään johonkin, mutta se ei kuitenkaan mene perille asti. Ihmettelen sitä kovasti. Kunnilla on aika iso itsemääräämisoikeus, ja se johtuu ihan siitä. Eliikkä raha voitiin käyttää ihan johonkin muuhun tarkoitukseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 58/2019 vp

THL:hän tätä kyseli ja sai vastauksen, että ne rahat eivät aina menneet siihen tarkoitukseen. Eliikkä olisi seurattava, menevätkö ne rahat siihen omaishoitoon vai eivät. Se on vähän sama asia kuin jos minut laitetaan ostamaan kaupasta ruokaa ja minä ostan sieltä leluja ja karkkia ja tulen takaisin oikein tyytyväisenä ja minua ei nuhdellakaan siitä — eihän se nyt näin voi kuntien kohdalla olla. Ilman muuta seurantaa tarvitaan, näissä pitää olla hyvin tarkkana. Jatkossa seuranta pitäisi olla parempaa.

18.08 Tiina Elo vihr: Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen tavoite on hyvä ja perusteltu, niin kuin täällä on todettu. Kuntien taloustilanteen ollessa nyt varsin haasteellinen on erityisen tärkeää, että me saamme kuntien taloustiedoista vertailukelpoista tietoa. Me tarvitsemme luotettavaa, ajantasaista ja vertailukelpoista tietoa kuntien ja valtion päätöksenteon pohjaksi, jotta me voimme tehdä niitä tärkeitä päätöksiä, joilla varmistetaan, että kuntien talous saadaan terveemmälle pohjalle.

On tärkeää yksinkertaistaa menettelytapoja ja vähentää raportoinnista aiheutuvia kustannuksia. Tämän esityksen tavoitteenahan on, että taloustiedot kerättäisiin tilivuodesta 2021 alkaen Valtiokonttorin yhdenmukaisen systeemin mukaisesti ja että ne olisivat avoimen datan periaatteen mukaan helposti saatavilla. Tätä pidän myös tärkeänä elementtinä tässä uudistuksessa. Nykyäänhän taloustietojen raportointi perustuu suosituksiin ja esimerkiksi vertailukelpoisuudessa on isoja ongelmia.

Varmasti on niin, että tämä on sen verran mittava muutos, että muutoskustannuksia tulee, kun kunnat opettelevat uuden systeemin käyttöä, mutta pidemmällä aikavälillä tavoitteena tietysti tulee olla, että saadaan aikaan säästöjä, kun meillä on selkeä ja yhdenmukainen systemi. Kuntatalouden seuraaminen ja vertailtavuus paranee, mikä helpottaa sekä valtion että kuntien omaa talousohjausta.

Arvoisa puhemies! Tämä esitys tavoitteineen on tosiaan kannatettava, ja lähtökohtana tulee olla, että tämä on tärkeä digiaskel, joka helpottaa kuntien talousvastaavien elämää ja täällä myös meidän elämäämme, kun kuntien taloutta koskevia päätöksiä teemme. Mutta on tärkeää, että tämä uudistus valmistellaan nyt huolella ja että muutosvaiheeseen on myös osoitettavissa riittävä tuki. — Kiitos.

18.10 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tässä oli tärkeä puheenvuoro koskien tätä kuntien palvelujen digitalisointia, mikä on luonnollisesti tärkeä asia meille, kehittää yhteiskuntaa myöskin tähän digisuuntaan. Mutta haluaisin muistuttaa, kun yhteiskunnassa on myöskin jonkinlainen hype tämän digitalisoitumisen osalta, että meillä on merkittävä joukko kansalaisia, jotka ovat automaattisesti näiden digipalvelujen ulkopuolella. Tässä tapauksessa viitataan ennen kaikkea seniorikansalaisiin, ikäihmisiin. On hyvä muistaa, että yli 75-vuotiaista 80 prosentilla ei ole tietokonetta käytössään, ja kun mennään yli 85-vuotiaisiin, niin siellä on jopa kolmasosa ihmisiä, joilla ei ole edes matkapuhelinta käytettävissään. Meillä on Suomessa noin 300 000 seniorikansalaista, jotka ovat kyvyttömiä käyttämään näitä digipalveluita, ja se ei auta, että me lähдемme liikkeelle siitä, että koulutetaan, koulutetaan, koulutetaan käyttämään niitä digipalveluita. Se on vähän sama kuin kehottaisimme vammaista juoksemaan. Se ei vain onnistu, koska he elävät toisessa yhteiskuntatodellisuudessa.

Sen takia minä haluaisin vedota voimakkaasti hallitukseen ja myöskin kuntapäättäjiin ja kuntiin, että älkää menkö liian pitkälle näiden digipalvelujen kautta tapahtuvassa julkisessa palvelutarjonnassa, koska me viemme ihmiset täysin kohtuuttomaan tilanteeseen ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 58/2019 vp

meillä syrjäytyy merkittävä osa kansalaisia ulos jopa peruspalveluista. Meillä jopa verotus siirretään kohta kokonaan digimuotoihin, joka on tällaisia aivan perustavia palveluja. Osa ihmisistä kokee itsensä ulkopuolisiksi kansalaisiksi, ja tästä halusin varoittaa.

18.11 Kunta- ja omistajaohjausministeri Sirpa Paatero: Arvoisa herra puhemies! Hyviä huomiota, hyviä kommentteja.

Tähän aikatauluun olisinkin voinut kyllä jo alun perin sanoa, että ajatus on, että — voi olla, että on silti haastavaa — ensi vuosi, vuosi 20, olisi tämän käyttöönottoa, mutta varsinainen raportointi lakisääteisesti olisi sitten vuoden 21 alusta, eli ensi vuodesta laki kyllä voimaan, mutta se ensi vuosi olisi sitten myöskin tätä koulutusta siellä alueilla, näitten yhtenäisten, ei kriteerien vaan raportoitavien asioiden määrittelemistä ja muuta, plus sitten sen kysymistä, että mitenkä siellä kunnissa siihen järjestelmään päästään. Siihen liittyy myöskin kysymys siitä, riittääkö tämä 30 miljoonaa — ensi vuodelle on muistaakseni 40 miljoonaa. Ei missään tapauksessa. Siis kunnathan ovat monet tehneet jo satojen miljoonien eurojen satsauksia erilaisiin digitalisointijärjestelmiin, jotka liittyvät ihan työntekijöiden työvälineisiin ja osittain, niin kuin tässä tuli huomio, myöskin kansalaisiin ja asiakkaisiin, kuntalaisiin liittyviin palveluihin.

Meillä on toinen keino, joka on tulossa tähän soten puolelle. Eli kun sote-rakennetta ruvetaan siellä alueella miettimään, niin siellähän on tällä hetkellä jo ollut meneillään näitä digitalisointi- ja potilastietojärjestelmien ja muiden kehittämistä. Ja on myöskin tämän vuoden lopulla tulossa mahdollisuus hakea rahoitusta koko tämän sote-rakenteen muokkaamiseen, joka osittain tarkoittaa myöskin tätä sote-puolen digitalisointia. Samoin meillä sinne kehittämispuolelle on päätetty yhdistää se Vimana ja SoteDigi yhdeksi yhtiöksi nimeltään SoteDigi, joka sitten tulee siihen tueksi.

Hyvä huomio näiden hankintojen ja ostojen osalta tähän: Samanaikaisesti on meneillään niin sanotun Hilma-järjestelmän, mitä kautta julkisia hankintoja tehdään, kehittämis-työ, jossa tietenkin pitää samalla mallilla sitten ottaa siihen järjestelmään kaikki ne palveluiden tuottajat ja tavaroiden tuottajat eli pitää nämä laskujärjestelmät yhtenäistää. Ja sitten samalla pitää muistaa ja huomata ja tietää se, että meillä kaikilla on viime talven aikakin täällä päätettynä esityksenä ainakin olemassa tiedonhallintaan toimeenpanolaki, joka pitää ottaa huomioon. Sitten meillä on EU:n kautta tullut myöskin erilaisia velvoitteita, sähköisistä laskuista ja kaikista muista, jotenka meillä on jo niitä asioita, jotka kunnissa on tälläkin hetkellä otettava huomioon jo ensi vuoden alusta. Ja siihen tämä yhtenä. Mutta on todella tärkeätä, että sitten samalla pystytään katsomaan ne kohdat, joiden pitää olla samalla tavalla raportoituna, että ne järjestelmät tietenkin sitten toimivat.

Sitten tämä erillinen huomio tähän kansalaisten näkökulmaan: Kyllä joillakin alueilla on jo tehty hyvää työtä, ja tuolla JulkICT:n puolella on koko ajan meneillään hanke — se on hankerahoituksella tällä hetkellä tämmöisestä digituesta eli siitä, miten ne muutama satuhatta ihmistä, jotka eivät halua, eivät pysty, eivät kykene, joilla ei ole laitteita, pysyvät mukana näissä järjestelmissä — niin että he voivat saada ihan henkilökohtaista tukea sitten näitten palveluiden tuottamiseen tai jonkun muun vaihtoehtoisen mallin sitten hoitaa ne asiat, kun ei itse sitä digitaalista mallia pysty käyttämään. — Kiitoksia.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.